

vent etiam hinc manichæi quæstionem, & huic Scripturarum loco illud in Evangelio dicunt esse contrarium, quod ait Dominus: *Non jurabis, neque per cælum, quia sedes Dei est; neque per terram, quia scabellum pedum ejus est.* Disputant enim, & magnum aliquid sibi videntur dicere, cum dicunt: Quomodo ille Deus, cujus cælum sedes, & terra scabellum pedum ejus est, in tabernaculo habitat, quod ex auro, & argento, & ære, & purpura, & pilis pecorum, pellibusque constructum est? Adhibentes etiam testem Apostolum Paulum, quia dicit Deum lucem habitare inaccessibilem. Quibus nos parem quæstionem referimus, & quod de novo Testamento protulerunt, de veteri Testamento proferimus. Ibi enim invenitur prius scriptum: *Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum: quam domum ædificabitis mihi, aut quis locus requiæ meæ? Nonne manus mea fecit hæc omnia?* Ecce habent ubi libri veteris Testamenti prædicant Deum in templis manufactis non habitare: & tamen Filius Dei nostri flagello de restibus facto expulit de templo eos, qui boves & columbas vendebant, & nummulariorum evertit mensas; & ait: *Domus Patris mei domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum.* Si ergo aliquis istis duobus ex adverso capitulis constitutis, velit imperitos decipere, & dicere in veteri Testamento magnificari Deum, cujus dicitur sedes cælum, & terra scabellum pedum, & negatur habitare in domo manufacta; in novo autem Testamento domus ejus dicitur templum constructum ab hominibus: nonne manichæi vel serò fatebuntur, & habitaculum Dei per manus homi-

minum factum, ad aliquam significationem in utroque Testamento accipi; & Deum non habitare in locis ab hominibus fabricatis, in utroque Testamento prædicari?

21. De eo quod in Exodo scriptum est: *Ne adoraveritis deos alienos.* Et iterum: *Deus vester zelans appellatur; zelans enim zelavit.* Huic capitulo quod scriptum est: *Ne adoraveritis deos alienos;* cum calumniantur manichæi, satis ostendunt placere sibi adorari multos deos. Nec mirum, quandoquidem in secta sua numerosissimam deorum familiam commemorant atque commendant: quippe qui etiam ad ista visibilia venerunt, quæ pro istius veritatis luce venerantur & adorant; & ideo displicet eis quod scriptum est in Exodo: *Ne adoraveritis deos alienos.* Addunt etiam illud propter hoc dictum esse: *Deus vester zelans appellatur; zelans enim zelavit;* ut tamquam Deum zelantem non amemus, cujus zelo deos alienos adorare non sinimur. Et ideo dicunt ista Evangelio esse contraria, quoniam Dominus dicit: *Pater juste, & mundus te non cognovit;* quasi non sit dicendus Deus justus, nisi nos deos alienos adorare permittat. Justum enim Deum, & zelantem Deum, tamquam contraria sibi esse dissertant, & decipiunt miseros, non intelligentes totam spem salutis nostræ esse zelum Dei. Hoc enim nomine illa ejus significatur providentia, qua nullam à se animam fornicari impunè permittit, sicut Propheta dicit: *Perdes omnes qui fornicantur abs te.* Sicut enim ea quæ dicitur ira Dei, non perturbatio mentis est, sed

TOM. II.

Y

PO-

a Hic addimus particulam &, quam in MSS. reperimus, juxta græc.

CAP. XI.
Exodi 20.
5. & 34.
14. & 23.
24.

Joann. 17.
25.

Zelus Dei,
& ira quid
sit.

Psal. 72.
27.

potentia vindicandi: sic zelum Dei non cruciatum animi, quo maritus adversus uxorem, vel uxor adversus maritum torqueri solent, sed tranquillissimam sincerissimamque justitiam*, qua nulla anima beata esse sinitur, falsis opinionibus pravisque cupiditatibus corrupta, & quodam modo gravidata. Illi enim hæc verba horrescunt, qui nondum viderunt ineffabili majestati nulla verba congruere. Sic enim ab istis verbis temperandum putant, quasi aliquid dignum Deo a dicant, cum ista non dicunt. Sanctus enim Spiritus hoc ipsum hominibus intelligentibus insinuans, quam sint ineffabilia summa divina, his etiam verbis uti voluit, quæ apud homines in vitio poni solent; ut inde admonerentur, etiam illa quæ cum aliqua dignitate Dei se putant homines dicere, indigna esse illius majestati, cui honorificum potius silentium, quam ulla vox humana competeret. Quæro zelum hominis, & invenio perturbationem cruciantem cor. Tamen cum quæro causam, nihil aliud invenio, nisi quod non patitur conjugis adulterium. Maxime enim & proprie inter conjugia zelotypia dici solet. Itaque si maritus esset per se ipsum beatus, & omnipotens, & justus, sine ullo cruciatu, & tota facilitate, & nulla iniquitate peccatum conjugis vindicaret. Quam tamen ejus actionem humano loquendi modo, etiamsi non proprie, translate tamen, & rectè zelum vocarem. Quis enim Tullio calumniatus est, qui certè noverat latine loqui, cum ait Cæsari: Nulla de virtutibus tuis, nec admirabilior, nec gratior misericordiâ est? Et tamen ex eo appellatam mi-

* *supple,*
intelligi-
mus.

Zelotypia
proprie ubi
sit.

Pro Q. Li-
gario in
fin.

a Sic MSS. At editi, dignum Deo putent.

sericordiam dicunt, quod miserum cor faciat dolentis aliena miseria. Numquid ergo virtus miserum cor facit? Quid ergo calumniosis Tullius responderet, nisi misericordiæ nomine clementiam se appellare voluisse? Quoniam rectè solemus loqui, non solum verba propria, sed etiam vicina usurpantes. Cujus auctoris mentionem facere volui, quoniam non de re quæstio hæc, sed de verbo est. Sicut enim nostri auctores, divinarum scilicet litterarum, de rebus maxime cogitaverunt; sic mundanorum auctorum propè omnis cura de verbis est. Sed habeo Evangelium, & omnes novi Testamenti libros, in quibus misericordia Dei frequentissime commendatur. Si audent ergo isti miseri, etiam inde faciant quæstionem, & negent esse misericordem Deum, ne miserum cor habere intelligatur. Sicut ergo potest esse in Deo misericordia sine cordis miseria; sic etiam sine tabe atque cruciatu animi zelum Dei non dedignemur accipere, & humani conditionem sermonis feramus, ut ad divinum perveniamus silentium. Sed si contraria dicunt esse, zelantem Deum, & justum Deum, quid dicturi sunt cum & in novo Testamento invenio: *Zelo Dei vos zelo*; vel adhibitum etiam de veteribus in Evangelio testimonium: *Zelus domus tue comedit me*? Rursus in vetere cum legunt: *Justus Dominus, & justitias dilexit, æquitatem vidit vultus ejus*; nonne fatebuntur etiam hoc modo imperitis duo Testamenta videri posse contraria, ut in novo inveniamus zelum Dei, in vetere justitiam Dei? bene autem intelligentibus utrumque in utroque magna sancti Spiritus unitate & pace concinere?

22. DE eo quod scriptum est, non esse manducandum sanguinem, quod anima sit carnis

2. Cor. II.
2.
Joann. 2.
17.
Psalm. 68.
10.
Psal. 10. 8.

CAPUT XII.
Deut. 12.
23.

Matt. 10. sanguis. Huic sententiæ veteris Legis manichæi
 28. ex Evangelio illud opponunt, quod Dominus
 dicit, non esse timendos eos qui occidunt cor-
 pus, animæ autem nocere non possunt. Et
 disputant dicentes: Si sanguis anima est, quo-
 modò homines potestatem in eam non habent,
 cum de sanguine multa faciant, sive exci-
 pientes, & canibus volucrisque in escam pro-
 ponentes, sive effundentes, aut cœno lutoque
 miscentes? Hæc enim & alia innumerabilia si-
 ne difficultate homines de sanguine possunt
 facere. Ideo isti quærunt insultantes, quomo-
 dò, si sanguis est anima, non possit hominis
 interfector nocere animæ, cum tantam in ejus
 sanguinem habeat potestatem. Addunt etiam

1. Cor. 15.
 50.

quod ait Apostolus Paulus: *Quia caro & san-
 guis regnum Dei non possidebunt.* Et di-
 cunt: Si sanguis est anima, sicut Moyses dicit,
 nulla inveniatur anima posse regnum Dei ad-
 pisci. Cui calumniæ primò ita respondendum est,
 ut ipsi cogantur ostendere, ubi scriptum sit
 in libris veteris Legis, quòd anima humana
 sanguis sit. Nusquam enim hoc inveniunt in
 illa Scriptura, quam lacerare miseri quamdiu
 conantur, nullo modo permittuntur intelligen-
 re. Quòd si de anima humana nihil tale ibi
 dictum est, quid ad nos pertinet, si anima
 pecoris aut lædi ab interfectore potest, aut
 possidere Dei regnum non potest? Sed quia
 de animis pecorum nimis sunt isti solliciti (cum
 enim sint hominum animæ rationales, revol-
 vi tamen eas in pecora existimant) clausa
 sibi esse arbitrantur regna cælorum, si peco-
 rum animis clausa esse consentiant.

Adimanti
 error refu-
 tatur.

23. Quid quòd etiam insultare ausus est
 populo Israel Adimantus, unus ex discipulis
 Manichæi, quem magnum doctorem illius sec-

tæ

tæ fuisse commemorant? Insultare ergo au-
 sus est populo judæorum, quòd secundum
 eorum intellectum, quo existimant sanguinem
 esse animam, parentum ipsorum animæ, par-
 tim à serpentibus devoratae, partim igne con-
 sumtae, partim in desertis atque asperrimis
 montium locis arefactæ sunt. Quod si verum
 esse quisquam concederet, sine scelere tam-
 en eorum quibus iste insultare voluit, fac-
 tum esse convinceret. Non enim parentum
 suorum animas, quibus illa omnia secundum
 horum intellectum accidisse dixit, ipsi aliqua
 ex parte læserunt: quapropter luctum inde
 possunt habere, non reatum. Quid autem
 ipse Adimantus faciet secundum opinionem
 suam, qua credidit etiam rationales, id est,
 hominum animas in belluina corpora posse
 contrudi? Quid ergo faciet de tanto sce-
 lere, si quando tardo tardum jumentum pla-
 gis, aut concitatum freno fatigavit, in quo
 fortè patris ejus anima fuerit? Ut non di-
 cam quòd etiam occidere parentes suos inter
 pediculos & pulices potuerit, à quorum istì
 interfectione non temperant. Quid enim eis
 prodest, quod aliquando negant usque ad ista
 minutissima animantia revolvi animas hu-
 manas posse? Hoc enim negant, ne tam mul-
 tarum interfectionum rei teneantur, aut co-
 gantur parcere pediculis, & pulicibus, & ci-
 micibus, & tantas ab eis molestias sine ulla
 cædis eorum licentia sustinere. Nam vehe-
 menter urgentur, cur in vulpeculam revolvi
 anima humana possit, & non possit in mus-
 telam; cum catulus vulpeculæ fortasse etiam
 minor sit, quàm magna mustela. Deinde si
 in mustelam potest, cur in murem non po-
 test? Et si in istum potest, cur in stellionem

Y 3

non

non potest? Et si in eum potest, cur in locustam non potest? Deinde in apem, deinde in muscam, deinde in cimicem, atque inde usque in pulicem, & si quid est aliud multo minutius, pervenire. Ubi enim terminum constituent, non inveniunt: atque ita per istam ^a nugatoriam ^a credulitatem conscientiae illorum innumerabilibus homicidiorum sceleribus obruuntur.

Deut. 12.
23.

24. Nam ex eo quod scriptum est, sanguinem pecoris animam ejus esse, præter id quod supra dixi, non ad me pertinere quid agatur de pecoris anima, possum etiam interpretari præceptum illud in signo esse positum. Non enim Dominus dubitavit dicere: *Hoc est corpus meum*; cum signum daret corporis sui.

Matth. 26.
26.

I. Cor. 15.
50.

Gen. 6. 3.

25. Quod autem ait Apostolus: *Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt*; etiam in Lege dictum est: *Non permanebit in istis spiritus meus, quoniam caro sunt*: & totiens in veteribus libris justorum animis præmium futurum promittitur. Sed tamen Apostolus volens insinuare, quale corpus justorum per immutationem in resurrectione futurum sit, quia *non nubent, neque uxores ducent, sed erunt sicut Angeli in cælis*: hanc ergo immutationem futuram corporum sanctorum volens iusinuare, dixit Apostolus: *Dico enim vobis, fratres, quia caro & sanguis regnum Dei non possidebunt*. Quod non unâ separata, & ad fraudem commemoratâ sententiâ, sed toto ipso epistolæ loco pertractato, vel potius lecto (non enim res obscura est) inveniri potest. Sic enim dicit: *Oportet corruptibile hoc*

Matth. 22.
30.

I. Cor. 15.
50.

Ibid. 53.

in-

^a Nonnulli MSS. crudelitatem.

induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem; quod eum de corpore dicere, de superioribus manifestè invenitur, cum ait: *Non omnis caro eadem caro: alia quidem hominum, alia autem pecorum; alia caro volucrum, alia piscium; & corpora cælestia, & corpora terrestria: sed alia est cælestium gloria, alia terrestrium; alia gloria solis, alia gloria lune, & alia gloria stellarum. Stella enim ab stella differt in gloria, sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione: seminatur in contumelia, surget in gloria: seminatur in infirmitate, surget in virtute: seminatur corpus animale, surget corpus spiritale: sicut scriptum est: Factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem. Sed non primum quod spiritale est, sed quod animale, postea quod spiritale. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis. Qualis terrenus, tales & terreni; & qualis cælestis, tales & cælestes. Et quomodo induimus imaginem terreni, induamus & imaginem ejus qui de cælo est. Hoc autem dico, fratres, quia caro & sanguis regnum Dei hereditate possidere non possunt; neque corruptio incorruptionem hereditate possidebit. Certè jam clarum est, quare hoc Apostolus dixerit. Quid ergo iste tam turpi fraude non commemorat, nisi hoc ultimum, & tacet illa superiora, quibus hoc quod malè interpretatur, benè possit intelligi? Nam quoniam Domini nostri corpus post resurrectionem sic levatum est in cælum, ut pro ipsa cælesti habitatione cælestem acceperit mutationem, & hoc sperare in die ultimo*

Ib. 39. 8e.

jussi sumus; ideo dixit Apostolus: *Qualis terrenus, tales & terreni*; id est, mortales: *Et qualis cælestis, tales & cælestes*; id est, immortales, non solum animis, sed etiam corporibus. Unde & supra dixerat, aliam esse cælestium corporum gloriam, & aliam terrenam. Quod autem spiritale dixit corpus in resurrectione futurum, non propterea putandum est, quod non corpus, sed spiritum erit: sed spiritale corpus omni modo spiritum subditum dicit, sine aliqua corruptione vel morte. Non enim quia quod modo habemus corpus, animale appellat, ideo putandum est non illud esse corpus, sed animam. Ergo quemadmodum corpus animale nunc dicitur, quia subditum est animæ; spiritale autem nondum dici potest, quia nondum spiritui plenè subjectum est, quamdiu corrumpi potest: sic & tunc spiritale vocabitur, cum spiritui atque æternitati nulla corruptione resistere poterit.

26. Aut si adhuc parum videtur esse monstratum, quod sententiam istam propter immutationem quæ futura est, Apostolus dixerit, cum ait: *Caro & sanguis regnum Dei hereditate possidere non possunt, neque corruptionem hereditate possidebit*; adtendite quid continuo subjiciat, & adjungat: *Ecce mysterium vobis dico: Omnes quidem resurgemus, non tamen omnes immutabimur, in atomo, in ictu oculi, in novissima tuba. Canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur*. Deinde contexit, & dicit etiam illud quod paulò antè commemoravi, ut ostendat qualis futura sit ipsa immutatio. Statim quippe dicit: *Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, &*

mor-

I. Cor. 15.
50.

Ibidem 51.
52.

Ibidem 53.

mortale hoc induere immortalitatem. Hinc ergo apparet, quia caro & sanguis regnum Dei non possidebunt, quia cum induerit incorruptionem & immortalitatem, jam non * caro & sanguis erit, sed in corpus cæleste mutabitur. Quod quidem ex occasione tractavimus, quia huic quoque sententiæ multum insidiari solent, negantes corporum resurrectionem. Nam ista quæstio non de corpore, sed de anima proposita est, quam putant sic accipi in Lege, ut sanguis esse existimeretur: quod nos nullo modo sic intelligimus. Sed quamvis de pecorum animis non curemus, cum quibus non habemus rationis aliquam societatem: tamen illud quod Lex dixit, fundendum esse sanguinem, nec in escam assumendum, quia sanguis est anima, esse positum dicimus, sicut alia multa; & penè omnia Scripturarum illarum sacramenta signis & figuris plena sunt futuræ prædicationis, quæ jam per Dominum nostrum Jesum Christum declarata est. Sic est enim sanguis anima, quomodo petra erat Christus, sicut dicit Apostolus: *Bibebant enim de spiritali sequente a petra, petra autem erat Christus*. Notum est autem filios Israël petra percussâ bibisse aquam in eremo, de quibus loquebatur Apostolus, cum hæc diceret; nec tamen ait: Petra significabat Christum: sed ait: *Petra erat Christus*. Quæ rursus ne carnaliter acciperetur, spiritalem illam vocat, id est, eam spiritaliter intelligi docet. Longum est, & nunc non necessarium, sacramenta ejusdem Legis exponere, nisi cum breviter possint. Sufficit autem, ut noverint illi qui de his calumniantur, non ea nos

ita
a Editi, sequente eos. Abest eos à MSS. & à græco textu Apostoli.

* I. Retr.
22.

Deut. 12.
24.

I. Cor. 10.
4.

ita intelligere, ut illa solent irridere; sed quem admodum Apostoli omnia intelligentes, patra exposuerunt, ut ad easdem regulas cetera posteris intelligenda relinquerent.

CAP. XIII.

Deut. 4. 23.

Ibidem 24.

27. DE eo quod scriptum est in Deuteronomio : *Videte ne obliviscamini testamentum Dei vestri quod conscripsit, & faciatis vobis effigies & imagines.* Addit etiam dicens: *Deus vester ignis est edax, & Deus zelans.* Hæc verba de Scripturis hoc modo ille Adimantus proposuit. Ejus enim calumnias refutandas refellendasque suscepimus. Sed & jam superius de zelo Dei cum calumniaretur, puto satis esse responsum. Meminerimus tamen non solum ibi, sed etiam hinc, sic eum de zelo Dei criminatum Scripturas, ut adjungeret etiam, quod de simulacris non colendis in illis libris præcipitur à Domino Deo nostro: quasi non ob aliud reprehendat zelum Dei, nisi quod illo ipso zelo à cultu simulacrorum prohibemur: vult ergo videri favere se simulacris. Quod propterea faciunt, ut miserrimæ & vesanæ suæ sectæ etiam Paganorum concilient benevolentiam. Huic autem Legis capitulo illud Evangelicum opponit, ubi quidam accessit ad Dominum & ait illi: *Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo?* Cui respondit Jesus: *Quid me interrogas de bono? Nemo bonus, nisi unus Deus.* Ut ex hoc videlicet contraria ista esse arbitremur, quia in Lege dicitur: *Deus ignis edax, & Deus zelans;* in Evangelio autem: *Nemo bonus, nisi unus Deus.*

Marci 10.
17. & 18.

28. Et de zelo quidem jam responsum est, non sic esse ista verba in Scripturis posita, ut aliquam Dei perturbationem cruciatumve significant: sed quia nihil dignum de Deo dici

ei potest, propterea usque ad ista perventum est, quæ cum homines indigna esse putaverint, cogantur discere, etiam illa quæ convenienter de ineffabili divina excellentia se dicere existimant, indigna esse majestate Dei; cujus sapientia cum descensura esset usque ad corpus humanum, prius usque ad humana verba descendit. Ecce dixi, descendit: quod verbum si discutere coepero, propriè me dixisse non video; non enim potest descendere, nisi quod etiam de loco in locum moveri potest. Nam qui descendit, locum superiorem deserere, & inferiorem petere videtur. Dei autem Sapientia, cum tota ubique præstò sit, nullo pacto migrare de loco in locum potest. De qua Joannes in Evangelio dicit, tamquam Dominici pectoris particeps: ait enim: *In hoc mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit.* Et tamen ipse adjungit & dicit: *In sua propria venit, & sui eum non receperunt.* Quomodo hic erat, & quomodo venit, nisi quia illa sublimitas ineffabilis, ut hominibus congruat, humanis sonis significanda est; ut autem deos homines faciat, divino est intelligenda silentio? Potest ergo reddi ratio, quare ita dictum sit: non tamen potest aliquid de Deo dignè dici, quod ideo jam indignum est, quia potuit dici. Tolle de zelo errorem & dolorem, quid remanebit aliud, nisi voluntas custodiens castitatem, & corruptionem vindicans conjugalem? Quo igitur verbo, nisi zelo Dei meliùs posset insinuari, quod vocamur ad conjugium Dei, & non vult nos turpi amore corrumpi, & punit impudicitiam nostram, & diligit castitatem? Non enim frustra vulgò dici solet: Qui non zelat, non amat.

Joann. I.
10.

Ad

29. Ad hoc etiam pertinet quod dictum est, *edax ignis*; de quo disputare non de-
 beo, sed potius ipsos interrogare, quem ignem dixerit Dominus se venisse mittere in hunc mundum. Hoc enim dictum est in Evangelio, quod illi accusare non possunt, non ut Christum honorent, sed ut decipiant christianos. Quod cum eis commemoratum fuerit, quemadmodum Dominus dixerit: *Ignem veni mittere in terram*; miseri dicunt: Sed illud aliud est. Quibus respondemus: Et hoc aliud est, noli metuere. Nam ipse Christus loquitur etiam in veteri Testamento, cum dicit: *Ego sum ignis edax*; qui loquitur in Evangelio, quod ignem venerit in hunc mundum mittere, id est, Verbum Dei, quod est ipse. Nam veteres utique Scripturas exposuit post resurrectionem discipulis, incipiens à Moyse & Prophetis omnibus, quando ipsi discipuli ignem se accepisse confessi sunt, dicentes: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis in via, cum aperiret nobis Scripturas?* Ipse est ignis edax: consumit enim veterem vitam divinus amor, & innovat hominem: ut ex eo quod Deus ignis est edax, faciat ut eum nos amemus; ex eo autem quod Deus zelans est, ipse nos amet. Nolite ergo timere ignem, quod est Deus: sed timete ignem, quem paravit hæreticis Deus.

30. Quod enim Adimantus elegit de Evangelio locum, quem huic Legis capitulo tamquam contrarium apud imperitos objiceret, ubi ait Dominus: *Nemo bonus, nisi unus Deus*; quotiens invenitur bonitas Dei in veteri Testamento, quis numerare sufficiat? Unum tamen ponam, quod quotidie in Ecclesia cantatur: *Confitemini Domino, quoniam bonus,*

Luc. 12.
49.

Deut. 4. 24.
& 9. 3.

Luc. 24.
32.

Marc. 10.
18.

Psal. 117.
1. & 29.

quoniam in sæculum misericordia ejus. Certè & hoc zelanti Deo, sicut manichæi existimant, videtur esse contrarium, & tamen in libris veteris Testamenti cantatur. Item rex ille, qui cum filio suo nuptias faceret, invenit inter discumbentes hominem non habentem vestem nuptialem; & eum primò amici nomine appellans, manibus & pedibus colligatis mitti jussit in tenebras exteriores; molestè intelligentibus non videtur bonus. Et si ipsum quisquam capitulum Evangelii proponeret, & sicut facit Adimantus de veteri Testamento, ita Evangelium calumniosè accusaret, laudans potius veteris Testamenti libros, ubi scriptum est: *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus*; & reprehendens in novo, quod vocatus conviva in tantum supplicium propter vestem mittitur; & hoc fraudulenta perversitate assidue faceret, ut omnia loca lenitatis de veteri Testamento colligeret, & loca severitatis de novo, & hæc sibi adversa esse contenderet, laudans vetus, & reprehendens novum: similiter inveniret imperitos, & divinarum Scripturarum miserabiliter ignaros, quibus persuaderet vetus potius Testamentum, quàm novum esse retinendum. Quod cum isti ex alia parte faciunt, id est, vetus reprehendentes, quasi contrarium novo, miror quod non cogitant posse aliquem aliquando utrumque legere, & divina ope intellectum utrumque laudare; fraudemque istorum atque malitiam vel dolere tamquam hominum, vel cavere tamquam hæreticorum, vel irridere tamquam imperitorum, & superborum.

31. DE eo quod scriptum est in Deuteronomio: *Secundum desiderium animæ tuæ occide, & manduca omnem carnem, juxta*

Matth. 22.
2.

CAP. XIV.

Deut. 12.
15.

20-

voluptatem quam dedit tibi Dominus. Cave autem ne sanguinem manduces, sed effunde tamquam aquam super terram. His verbis Legis Adimantus contrarium esse arbitratur, quod in Evangelio Dominus ait: *Ne graventur corda vestra cruditate, & vinolentia, & curis sæcularibus.* Et quod ait Apostolus: *Bonum est non manducare carnem, neque bibere vinum.* Et iterum: *Non potestis mensæ Domini communicare, & mensæ dæmoniorum.* Nos autem omnia hæc, sive quæ in veteri, sive quæ in novo Testamento scripta sunt, & suis causis exigentibus posita dicimus, & sibi adversa non esse monstramus. Quamquam & ipse in his verbis quæ posuit de veteri Testamento, animadvertere potuit, non ad immoderatam voracitatem pertinere quod dictum est: *Secundum desiderium animæ tuæ occide, & manduca omnem carnem;* quando sequitur: *juxta voluptatem quam dedit tibi Dominus.* Immoderatam enim voluptatem non dedit tibi Dominus, sed quanta sustentationi naturæ salutique sufficiat. Quisquis autem sequitur immoderatam voracitatem, suum vitium sequitur, non eam voluptatem quam dedit Dominus: & ideo non est contrarium quod in Evangelio positum est: *Non graventur corda vestra cruditate, & vinolentia, & curis sæcularibus.* Cum enim quisque non replet nisi eam voluptatem, quam Dominus dedit, id est, modestam atque naturalem, non gravatur cor ejus cruditate, & vinolentia, & curis sæcularibus.

Lucæ 21.
34.

Rom. 14.
21.
1. Cor. 10.
21.

Deut. 12.
15.

Lucæ 21.
34.

32. De carne autem non manducanda, & non bibendo vino, quod ait Apostolus, non quia illa immunda arbitratus est, hoc præcepit, sicut isti existimant, & errantes in errorem

rem præcipitant, quibus talia persuaserunt: sed cum ipse posuerit causam, cur hoc dixerit, non est nobis hæc interpretanda vel exponenda sententia. Sufficit enim ipsum de Apostoli epistola totum locum huic sermone contexere, ut & causa manifestè appareat, cur hoc Apostolus dixerit; & istorum fraus, qui particulas quasdam de Scripturis eligunt, quibus decipiant imperitos, non connectentes quæ supra & infra scripta sunt, ex quibus voluntas & intentio scriptoris possit intelligi. Sic ergo Apostolus ait: *Infirmum autem in fide recipite, non in a dijudicationibus cogitationum. Alius quidem credit manducare b omnia. Qui autem infirmus est, olera c manducet. Qui manducat, non manducantem non spernat: & qui non manducat, manducantem non judicat. Deus enim illum recepit. Tu quis es, qui judices alienum servum? Suo domino stat, aut cadit. Stabit autem: potens est enim Dominus statuere illum. Alius quidem judicat alternos dies, alius autem judicat omnem diem. Unusquisque in suo sensu abundet. Qui sapit diem, Domino sapit: & qui manducat, Domino manducat; gratias enim agit Deo: & qui non manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo. Nemo enim nostrum sibi vivit, & nemo sibi moritur. Sive enim vivimus, Domino vivimus: sive morimur, Domino morimur. Sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus. Ad hoc enim Christus mortuus est, ut mortuorum & vivorum dominetur. Tu autem quare*

a Editi, in disceptationibus, MSS. verò, in dijudicationibus. Græcè est εις διακρισεως.

b In editis, manducare se. Abest se à MSS. & à græco.

c MSS. manducat.

Rom. 14
1. Sc.
a
b
c

judicas fratrem tuum: aut tu quare sper-
nis fratrem tuum? Omnes enim stabimus
ante tribunal Domini. Scriptum est enim:
^a Vivo ego, dicit Dominus, quia mihi ^a cur-
vabit omne genu, & confitebitur omnis lin-
gua Deo. Igitur unusquisque nostrum pro-
se rationem reddet. Non ergo amplius invi-
cem judicemus: sed hoc magis judicate, ne
ponatis offendiculum aut scandalum fratri-
bus. Scio & certus sum in Domino Jesu,
quia nihil commune per illum, nisi ei qui
putat aliquid esse commune, illi commune
est. Nam si propter escam frater tuus con-
tristatur, jam non secundum caritatem am-
bulas. Noli in esca tua illum perdere, pro
quo Christus mortuus est. Non ergo blasphemetur
bonum nostrum. Non est enim regnum
Dei esca & potus; sed justitia, & pax,
& gaudium in Spiritu sancto. Qui enim in
hoc servit Christo, placet Deo, & proba-
tus est hominibus. Itaque quæ pacis sunt sec-
temur, & quæ ad ædificationem sunt in in-
vicem. Noli propter escam destruere opus
Dei. Omnia quidem munda, sed malum est
homini, qui per offensionem manducat. Bo-
num est non manducare carnem, neque bi-
bere vinum, neque in quo frater tuus offen-
ditur. Tu fidem, quam habes penes temetip-
sum, habe coram Deo. Beatus qui non ju-
dicat semetipsum in quo probat. Qui au-
^b tem ^b discernit, si manducaverit, damna-
tus est, quia non ex fide. Omne autem quod
non est ex fide, peccatum est. Numquid eget
cujusquam interpretatione, ut intelligatur cur

hoc
^a Editi, curvabitur. At MSS. curvabit. Græcè est,
καμψεύσει.

^b Aliquot MSS. dijudicat.

hoc Apostolus dixerit, & quantâ illi malitiâ
de Scripturis certa quæque discernunt, quibus
circumveniant imperitos? Nam & munda esse
omnia dixit Apostolus secundum fidem; & ei
esse immunda, qui putat immunda: & tunc
esse ab eis temperandum, cum per offensio-
nem accipiuntur, id est, cum aliquis infirmus
putat sibi ab omnibus carnibus temperandum,
ne incidat in carnem immolatitiam: & ideo
eum qui manducat, potest arbitrari in hono-
rem idolorum id facere, & ex eo graviter of-
fendi: cum ipsa immolatitia caro, si ex fide
& nesciente accipitur, neminem maculet. Un-
de alio loco idem Apostolus interrogari ve-
tat, cum quid de macello emitur, vel ab
aliquo infideli quisquam vocatus, in mensa
ejus exhiberi sibi carnes videt, quas isti im-
mundas arbitrantur, non propter immolatio-
nem, sed quia carnes sunt; cum Apostolus
clamet omnia munda esse, & omnem crea-
turam Dei bonam esse, & omnia sanctificari
per verbum & orationem: & tamen tempe-
randum ab eis, si quis fortè infirmus offen-
ditur. Et quodam loco apertissimè istos sig-
nificavit, cum dicit, in novissimis tempori-
bus futuros quosdam prohibentes nubere, abs-
tinentes à cibis quos Deus creavit. Hos enim
proprie designat, qui non propterea tempe-
rant à cibis talibus, ut aut concupiscentiam
suam refrenent, aut infirmitati alterius parcant;
sed quia ipsas carnes immundas putant, & ea-
rum creatorem Deum esse negant. Nos au-
tem teneamus apostolicam disciplinam dicen-
tem, quod omnia munda sint mundis, ser-
vata moderatione evangelica, ut non graven-
tur corda nostra cruditate, & vinolentiâ, & cu-
ris sæcularibus.

1. Cor. 10.
25.

Rom. 14.
20.

1. Tim. 4.
4. & 5.

Tit. 1. 15.

33. Nam idem illud quod Apostolus ait:
1. Cor. 10. 21. *Non potestis mensæ Domini communicare, & mensæ demoniorum; non video cur opponendum huic loco Legis, & quasi contrarium manichæi esse crediderint. Non enim de immolationibus Lex loquitur, cum in Deuteronomio dicitur: Secundum desiderium animæ tuæ occide, & manduca omnem carnem, juxta voluptatem quam dedit tibi Dominus;* sed de cibis qui pertinent ad hominis alimentum. Sed quoniam manichæi etiam cum ad hominis coenam quæque animalia præparantur, immolationem esse dicunt; secundum suum intellectum ista contraria esse putaverunt. Propterea & illum commemoraverunt locum, ubi Apostolus ait: *1. Cor. 10. 20.* *Quæ immolant gentes, dæmoniis immolant, & non Deo;* cum Apostolus apertissimè de victimis loqueretur, quæ in templo offeruntur dæmonibus, non de his escis, quas sibi homines præparant. Sic enim dicit: *1. Cor. 10. 19. &c.* *Quid ergo dico, quia idolis immolatum est aliquid, aut idolum est aliquid? Sed quia quæ immolant, dæmoniis & non Deo immolant. Nolo vos socios dæmoniorum fieri. Non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum. Non potestis mensæ Domini participare, & mensæ demoniorum. An æmulamur Dominum? Numquid fortiores illo sumus? Omnia licita sunt, sed non omnia expediunt: omnia licita sunt, sed non omnia ædificant. Nemo quod suum est querat, sed id quod alterius. Omne quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. Domini enim est terra & plenitudo ejus. Si quis vos vocaverit ex infidelibus, & volueritis ire; omnia quæ apponuntur*

tur vobis, manducate, nihil dijudicantes propter conscientiam. Si quis autem vobis a dixerit, quia hoc a immolatum est; nolite manducare, propter illum qui indicavit, & propter conscientiam: conscientiam autem dico, non tuam, sed alterius. Quare b enim libertas mea judicatur b ab alia conscientia? Si ego cum gratia participo, ut quid blasphemor, pro quo gratias ago? Si ve igitur manducatis, sive bibitis, sive quodcumque facitis, omnia in gloriam Dei facite. Hæc adtendant manichæi, & videant quomodo dictum sit in Deuteronomio: *Deut. 12. 15.* *Secundum desiderium animæ tuæ occide, & manduca omnem carnem, juxta voluptatem quam Dominus dedit tibi.* Quod enim de quibusdam carnibus non manducandis judæis præceptum est, & immundæ sunt dictæ, ad significationem valet hominum immundorum, qui per figuras in veteribus Scripturis sunt designati. Sicuti enim bos ille, cui trituran-
1. Cor. 9. 9. *Deut. 25. 4.* *1. Tim. 5. 18.* *vetat os alligari, Evangelistam significat, sicut Apostolus apertissimè exponit; sic & illa quæ prohibita sunt, quasdam hominum immunditias significant, quæ in societatem corporis Christi, id est, in Ecclesiam stabilem & sempiternam non recipiuntur. Nam quod ad cibos adinet, omninò nihil immundum esse, sed malum esse homini qui per offensionem manducat, manifestissimè apparet.*

34. DE eo quod in Levitico scriptum est: Separate à mundo immundum, & nemo manducet carnem cameli, asini, & leporis, & porci, & aquilæ, & milvi, & corvi, & vul-

Z 2

tu-

a *Lev. immolatum.* At Er. & MSS. *immolatum.*
 b *Editi, ab aliena.* MSS. verò, *ab alia.* In græco est *ὑπὸ ἀλλοτρίῳ.*